

Як показали дослідження, найвищим ступенем видової та сортової репрезентативності характеризується Національний ботанічний сад імені М. М. Гришка НАНУ – 6 видів, 122 сорти (91,7 % від загальної кількості сортів).

Середнім ступенем видової та сортової різноманітності характеризуються Донецький ботанічний сад НАНУ – чотирма видами та 34 сортами (25,6 %).

Криворізький ботанічний сад НАНУ, Ботанічний сад Дніпропетровського національного університету, Ботанічний сад «Волинь» та інші, характеризуються нижчим ступенем представленості видів ДТР – один-три види.

Отже, за результатами досліджень встановлено, що у Реєстрі підтримують 167 сортів ДТР. Найвищим та середнім ступенем репрезентативності ДТР Реєстру вирізняються – Національний ботанічний сад імені М. М. Гришка НАНУ – 122 сорти (91,7 %), Донецький ботанічний сад НАНУ – 34 (25,6 %).

УДК 339.132.2:631.53.01

Чехов С. А.

Дослідна станція ефіроолійних та малопоширених сільськогосподарських культур НААН України, о. Хортиця, Орджонікідзевський р-н, м. Запоріжжя, Україна, e-mail: sercheh@ukr.net

КОНКУРЕНЦІЯ НА ВІТЧИЗНЯНОМУ РИНКУ СОРТІВ ЛЬОНУ ОЛІЙНОГО

Обсяг виробництва товарного льону напряму залежить від виробництва насіння льону в мережі науково-дослідних та насінневих господарствах. В 2015 р. із 741 насінницького підприємства виробництвом насіння льону займалися 16 господарств, що складає 2 % від загальної кількості. З них 13 господарств займалися виробництвом льону олійного і три – льону довгунця. Провідними виробниками льону олійного є: ПСП «Альфа-агро», «Аграрнік», «Росія СТОВ», СПК «Зеленоярське», «Оазис», «Техно-проект», «Елана КФХ», «Драгмі», ДПДГ «Ізвестія», ФГ «Сократ», тощо.

В минулому році в Україні вирощувалось 9 сортів льону олійного. Це відомі сорти льону олійного: 'Евріка', 'Оригінал', 'Блакитно помаранчевий', 'Версаль', 'Водограй', 'Орфей', 'Айсберг', 'Дебют', 'Південна ніч'. Найбільшим попитом користується сорт 'Евріка' – його вирощували сім спеціалізованих насінневих господарств, а інші 8 сортів розміщувалося у двох господарствах. Сортовий склад льону довгунцю нараховував лише 3 сорти: 'Вручій', 'Надійний' і 'Гладіатор'. Лише сорт 'Надійний' вироблявся у двох насінневих господарствах. Порівняно з попереднім 2014 р. ситуація дещо покращилася. Так, один виробник додався до загального переліку виробників льону олійного, а сортовий склад льону олійного розширився новим сортом 'Оригінал'.

Сорти льону олійного є товаром на насінневому ринку олійних культур. Вітчизняний ринок насіння льону олійного представлений в переважній

більшості сортами вітчизняної селекції. У Державному реєстрі сортів рослин, придатних до поширення в Україні на 2015 рік внесено 15 сортів льону олійного від п'яти заявників, проти 14 сортів від п'яти заявників у 2013 р. За останні три роки кількість заявників не зросла, а кількість сортів льону олійного збільшена на один сорт. На сьогоднішній день основний асортимент пропозиції насіння льону олійного формують два українські заявники. На їхню долю приходиться 13 сортів насіння льону олійного, або 87 % від загальної кількості. Іноземні заявники не відіграють на ринку насіння льону олійного вагомої ролі.

Структура пропозиції на ринку насіння льону олійного, на відміну від ситуації на вітчизняному ринку насіння соняшнику та ріпаку, демонструє домінування частки вітчизняного насіння над часткою іноземного в загальній кількості внесених в Реєстр сортів. На теперішній час вітчизняні сорти становлять 87 %, іноземні – 13 %, проти 86 % вітчизняних і 14 % іноземних у 2013 р. Отже, сформувалася чітка тенденція монопольного становища вітчизняної селекції на ринку насіння льону олійного, а позиції іноземних селекційних компаній є невагомими за критерієм кількості сортів.

В сегменті вітчизняних заявників насіння льону олійного представлено провідними позиціями наукових установ Національної академії аграрних наук України. Найбільша кількість сортів льону олійного у Держреєстрі внесено і підтримується Інститутом олійних культур НААН (8 сортів). Це відомі, але вже досить застарілі сорти 'Айсберг', 'Південна ніч', 'Дебют' (у Реєстрі з 2001 р.), 'Орфей' (з 2002 р.), 'Золотистий' (з 2005 р.), 'Ківіка' (з 2007 р.), 'Водограй' (з 2009 р.) та новий сорт 'Світлозір' (у Реєстрі з 2015 р.). Усі сорти рекомендовані для вирощування у зоні Степу та Лісостепу України, окрім «Ківіки», і характеризуються олійним напрямом використання. Конкуренцію Інституту олійних культур НААН складає ННЦ «Інститут землеробства» НААН (4 сорти). Відомі сорти льону олійного цієї установи – 'Еврика' (у Реєстрі з 2004 р.), 'Блакитно помаранчевий', 'Симпатик' (з 2007 р.), 'Оригінал' (з 2012 р.). Сорти рекомендовані для вирощування у всіх природно-кліматичних зонах України, що вигідно їх позиціонує на ринку насіння олійних культур. Напрямок використання – олійний. ТОВ «Науковий інститут селекції» у 2015 р. вперше вніс до Держреєстру сорт льону олійного 'Версаль', ставши при цьому першим вітчизняним приватним оригінатором льону олійного в Україні.

Іноземна селекція представлена сортом льону олійного 'Лірина' (у Реєстрі з 2002 р.) німецького оригінатора «Дойче Заатферделунг АГ» та сортом льону олійного 'Надійний' (у Реєстрі з 2007 р.) російської ДНУ «Донська дослідна станція», що рекомендовані для вирощування у зоні Степу та Лісостепу України з олійним напрямом використання. У 2016 р. компанія «Лімагрейн Нідерланд Б.В.» внесла до Держреєстру сорт льону олійного 'Лібра'. Зазначимо, що прихід на ринок насіння льону олійного настільки потужної селекційної компанії зі світовим ім'ям означає тільки одне – динамічну експансію власних сортів, поступове поглинання більшої частки вітчизняного ринку льону олійного, яке вже відбулося за останні 10 років на ринку насіння соняшнику та ріпаку.

Переважає більшість сортів льону олійного, що представлена в Реєстрі на поточний рік, перевищує рік реєстрації 7 років (80 % від загальної кількості). Співвідношення нових і старих сортів складає 12 : 4. Конку rentної боротьби серед заявників на ринку насіння льону олійного також не спостерігається. Поточний стан ринку насіння льону олійного не динамічний.

Вітчизняний ринок насіння льону олійного представлено в переважній більшості сортами вітчизняної селекції, більшість з яких, на жаль, застаріла. Іноземна селекція льону олійного практично не представлена. Урожайність насіння льону олійного у господарствах у минулому році коливалася від 2,3 до 23,1 ц/га. Використання у виробництві сучасних сортів льону олійного, у поєднанні із провідними технологіями його вирощування, дозволять збільшити рівень урожайності майже удвічі. В цьому закладений генетичний та агротехнологічний резерв на перспективу подальшого нарощування виробництва льону олійного в Україні.